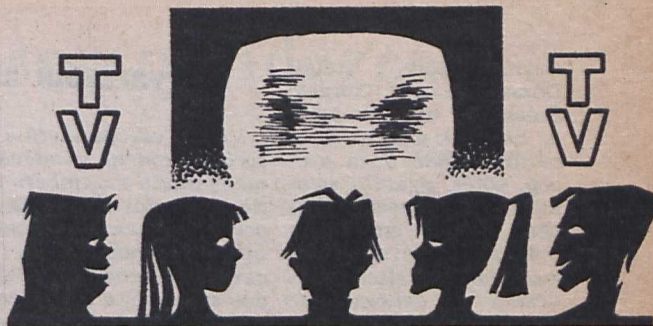

Ebben is nagy küldetést tölt be a televízió: a nemzeti önismeret ápolásában és gyarapításában.

A történelmet pedig leginkább személyhez szóló és átélhető közvetlenséggel a kiemelkedő történelmi személyiségek testesítik meg. Ilyen történelmi hős Zrínyi Miklós is, a költő, a hadvezér, a politikus, akinek személyes tragédiájában korának, a tizenhetedik század derekának bizonyult magyarországi politikai és hadászati erőviszonyai ütköztek meg és nyertek drámai kifejezést. Zrínyi tragédiájában a művészi sürrifét maga a sors végezte el. Am hogy ez művé érjen, ahhoz természetesen író is kellett, aki ezt a sorsot teljes összetettségében volt képes megragadni.

Órsi Ferenc drámaírói munkájának, mellyel Zrínyit előttünk életre keltette, a legfőbb érdeme az, hogy minden történelmi magyarázkodás nélkül, csupán a drámai helyzetteremtés módszerével ad a történelmi helyzetről éles keresztmetszetet, s az események ellentétes irányú mozgásában helyes arányérzékkel találja meg az erőközpon-
t: Zrínyi rendíthetetlen alakját. Ha látszatra Zrínyi körül is történnek az események — hiszen a drámai műben nem annyira tettei, mint inkább szilárd eszmei elkötelezettsége áll szemben a sodró eseményekkel —, őbenne manifesztálódik mégis az adott idő nagy ellentmondása: a hazafiúi önfelelődozás és az idegen

A múlt szuggesztiója

érdekek előtti kénytelen meghajlás konfliktusa. Zrínyi, aki a török elleni győzelmeivel a Habsburg uralom védőbástyája is — holott a haza függetlenségét tekinti legelső katonai és politikai feladatának — a Habsburg-ház uralmi törekvéseinek ütköztetőpontja, s kiszolgáltatott áldozata lesz végül is. Eszköze és egyben veszedelmes ellenége a despotikus és ravasz császári hatalomnak.

Széles betekintést ad Órsi drámája a három részre szakadt ország politikai boszorkányműködésébe. Megfigyelhetjük a bécsi udvar ideges taktikázását és hideg intrikáit, magának az uralkodónak, I. Lipótnak kihívóan gyáva és álszent viselkedését, Küprülü török nagyvezírnek és tanácsadóinak mesterkedéseit, a magyar főuraknak az alkotmányjogba kapaszkodó akadékoskodásait, és a praktikák e szövetségéből magas erkölcsiséggel emelkedik ki a mindennek előtt a nép ügyét tekintő Zrínyi. Dicsőségét, győzelmeit Európa zengi, ezért nem tekinthet el a kamarilla attól, hogy őt bízza

meg ünnepélyesen a már Bécsset fenyegető török ellen hadbaszállt magyar seregek fővezírletével. Am mihelyt módja nyílik rá, megálázó körülmények közt fosztja meg Zrínyit tisztségétől, leromboltatja várát és kínzó téllenségre kárhoztatja.

Zrínyi tragédiája elsősorban nem az orvul kitervelt és végrehajtott halál, hanem az a bénító szorongatás, amely tisztá és becsületlen álműködését, amely gyilkolja meg, s vele belsőleg érzett becsületét. Tragédiája, hogy a történelem kíméletlen viszonyai közt urát nem maga választhatja meg. Nem mintha nem akadna számára képességeihez felérő feladat. Igyekszik a török megnyerni és az erdélyi vazallus trónba ültetni, a velenceiek pedig szívesen adnák kezébe birodalmuk védelmét a török ellen, de Zrínyi hűsége népéhez és önmagához törhetetlen.

Bessenyei Ferenc nem csak a főúr és a hadvezér robusztus vonásait formálja meg Zrínyi alakjában, hanem a literátus ember, a költő lelki ragyogását is. Bessenyeiben méltó meg-

személyesítőre talált Dózsa, Kossuth, Görgey, Széchenyi után Zrínyije is: beleillik e sorba. Szomorú, vívódó ez a szerep, sötét, gyászos nyomot hagy a néző lelkében. S itt említeném meg a mű és a feldolgozás egyik ellentmondását: a dekorativitás színessége, barokkos zsúfoltsága, itt-ott mármár operettes nagyvonalúsága némiképp ellenkezésbe kerül a tragédiát sugárzó mondanivalóval. Őrsi dramaturgiai szerkesztése és kicsit archaikusra hangolt nyelvezte ökonomikus, de itt-ott romantikus túlszínezésre hajlik.

Nem vitás: teátrális mű ez, melyből a televízió szokás szerint „köztes” műfajt alakított ki, a tévédráma műfaját, amely jellegét tekintve a színház és a film között helyezkedik el. Ezen a tartományon belül Zsurzs Éva rendezőileg minden lehetőséget kiaknázott; a színészi munka építése, vezetése, egységbe kövácslása is segített tisztaságot és áttekinthetőséget teremteni a cselekményfolyamba. Megvalósul a képernyőn a távoli idők mai „tévészuggerstiója”, de érezhetően hiányzik ebből az összképből az árnyak suhanása, a plebejus világ.

A címszereplő mellett népes és rangos színészgárda szolgálja a nagy vállalkozás nívóját és erejét. Egészen kiváló Kálmán György Montecuccolija, de Darvas Iván, Somogyvári Rudolf, Egri István, Ruttкаи Éva és a többiek is értő, jeles játkot produkálnak.

SAS GYÖRGY

Magyarázom az elragadtatásom

Vajon elképzelhető-e a televízióban egy olyan sorozat, amely mindenki számára érthetően megmagyarázza az emberi nem és a társadalom fejlődéstörténetét Ádám és Évától napjainkig? Erre a gondolatra csak nevetni lehet. Belátta ezt a „Magyarázom magunkat” sorozat tehetséges alkotó gárdája: Szabó Sipos Tamás rendező, Kopátsy Sándor szakértő, a két operatőr, Harsági István és Bacsó Zoltán, továbbá belátta a zeneszerző, Pethő Zsolt és az egész sorozat dramaturgia, Komlós Klári is. S miután belátták, hogy az ember keletkezését, az állatoktól elkülönülését, a létfenntartásért vívott harcot, a munkaeszközök kialakulását, a társadalomba szerveződést stb. tévésorozatba sűríteni: egyszerűen nevetséges — csináltak egy „nevetséges” sorozatot. Eddig csak három folytatását láttam a sorozatnak, de azt hiszem, rájöttem az alkotók titkára. Hogy egyetlen példát említek csak: valóban megdöbbentő, hogy az emberi lelemény már minden olyan katasztrófa ellen képes a védekezésre, mely nem az embertől származik (villám, árvíz, tűzvész, járvány), de tehetetlenül áll az olyan katasztrófákkal szemben, melyekkel az emberi lelemény fenyegeti az embert (atom). De ha a film arról szólna, hogy mindez mennyire megdöbbentő és elkeserítő: kevés újat modhatna. Ezért inkább arra tesz célzást, hogy ez az egész dolog milyen nevetséges. Szabó Sipos Tamás és társai, néhány remek sorozatuk tanulságaival megedződve egyre mélyebben hatolnak be az emberi magatartásformák, a társadalom és történelem rétegeibe. S addig hatolnak, hatolgatnak, amíg a jelenségek legmélyén, az ellentmondások és képtelenségek szövevényében fel nem fedezik a minden keserűségben — érzékeny innnyel — érzékelhető édességet: a humort. Azt az igazit, mely nem a dolgok felszínén csillog, hanem a mélyén rejtőzik. S amelytől — ha villámlásnyi időre is — minden olyan világossá válik. Ezért várják a nézők meglepő érdeklődéssel ezt a nevető szemináriumot, mely jelenleg (istennek hála) a legnépszerűbb tévé-sorozat. A rajzfilm közlésmódja (az absztrakciók absztrakciója): e keserű vagy felszabadító nevetéssel ábrázolt, „kicsinyített világ” megértetésének egyetlen ábrázolási módszere. A rajz tartalmas sűrítésében különben is minden ami komoly, gondterhelt, fájdalmas vagy akár tragikus is: komikussá vagy trakomikussá válik. Ha az alkotók a jó rajzok sűrítő s nevetető természetéhez megtalálják a hozzájuk illő aforisztikus szöveget, filozófiát, s annyira elmélyednek mondanivalójuk tudományos és ideológiai kérdéseiben, hogy rajzfilmben képesek kutatásaik végeredményét közölni — már csak két pompás „absztrakt hangra” van szükségük (Avar István és Tomanek Nándor), hogy tévé-remek kerekedjék munkájukból.

HAMOS GYÖRGY